

CONCEPT

Flevolandse inzet voor de eerste generatie van het Ruimtelijk Arrangement

Op weg naar wederkerige afspraken vanuit de regie op de ruimte

Waarden als vertrekpunt bij de ruimtelijke ontwikkelingen van Flevoland:

We bouwen geen woningen, maar een samenleving. Flevoland zet daarmee in op een gezonde, groene leefomgeving en levendige kernen. We streven naar goede toegankelijkheid van voorzieningen voor alle inwoners. Flevoland werkt aan een toekomstbestendige economie volgens de DIT-strategie: Digitalisering, Innovatie en Technologie. Een schone economie met een robuust en natuurlijk fundament is hierbij randvoorwaardelijk. Flevoland kiest voor ruimtelijke ontwikkelingen die passen bij het DNA en de identiteit van onze provincie. Ontwikkelingen dragen bij aan de brede welvaart van de Flevolandse en sluiten aan bij de (landschappelijke) kwaliteiten van de provincie. Flevoland ontwikkelt zich als kustprovincie: Niet achter de dijken, maar aan het water. Flevoland zorgt voor de voedselvoorziening voor huidige en volgende generaties. Flevoland is het groenblauwe hart van Nederland. We ontwikkelen een gezond woon-, werk- en leefklimaat waar voorzieningen, onderwijs en arbeidsmarkt tot bloei komen. Maatschappelijke opgaven en transities worden ontwikkeld vanuit een betrouwbare overheid voor de Flevolandse.

Inhoudsopgave

1. Regie op de ruimte	4
2. Wonen en werken.....	8
3. Water en bodem	11
4. Landelijk gebied	14
5. Economie en energie	16

1. Regie op de ruimte

Ruimtelijke keuzes voor Nederland in Flevoland

Ruimte is een schaars en waardevol goed. Nederland staat voor grote opgaven: de bouw van 100.000 woningen per jaar, de ombouw van fossiele naar duurzame energie, de inzet op een circulaire economie, perspectief voor de landbouw, herstel en verbetering van de natuur en waterkwaliteit, zorgen voor bereikbaarheid en mobiliteit, borgen van onze gezondheid, rekening houden met water en bodem en anticiperen op de effecten van klimaatverandering. Al deze opgaven hebben ruimtelijke consequenties. Dit geldt ook voor Flevoland.

Deze opgaven vragen - naast ruimte - integrale samenhangende afwegingen die leiden tot robuuste ruimtelijke keuzes. Uiteindelijk slaan die keuzes neer op ieder erf en perceel. Daarom moeten gemeenten, waterschappen en provincies samen met de inwoners en het Rijk aan de slag om resultaat te behalen. Dit vraagt goede samenwerking tussen de overheden. Zonder keuzes hebben we meer fysieke ruimte nodig dan er in Nederland beschikbaar is. Als we keuzes maken, slim combineren en een integrale aanpak hanteren, is het mogelijk om een balans te vinden tussen het beschermen van een veilige en gezonde leefomgeving en het optimaal benutten van de ruimte om ontwikkeling mogelijk te maken. Daarom herneemt het Rijk tezamen met de medeoverheden de regie op de ruimtelijke inrichting van Nederland.

Om hier invulling aan te geven werkt het Rijk aan de Nota Ruimte als zelfbindende omgevingsvisie (nationale Omgevingsvisie – NOVI). Provincies en gemeenten werken aan eigen omgevingsvisies (POVI-GOVI). Al deze visies bevatten de ruimtelijke keuzes richting 2030, 2050 en 2100.

Het Ruimtelijk Arrangement

Rijk en provincies maken wederkerige bestuurlijke afspraken in Ruimtelijke Arrangementen (RA) om sneller tot uitvoering van ruimtelijke opgaven in provincies te komen en om nationaal en provinciaal beleid beter af te stemmen. Dit wordt gedaan op basis van de ruimtelijke voorstellen die provincies begin 2024 hebben aangeboden, nationale programma's (startpakket) en de Nota Ruimte die in voorbereiding is. Provincies dragen zorg voor de afstemming met gemeenten en waterschappen. Doel van het RA is om de ruimtelijke vertaling van maatschappelijke opgaven op nationaal en provinciaal niveau op elkaar af te stemmen. Zo wordt er gebouwd aan een gezamenlijke agenda voor ruimtelijke ordening.

Het RA van het Rijk en de provincie Flevoland heeft een in hoofdzaak verkennend en verdiepend karakter. In lijn met, of complementair aan, eerder gemaakte afspraken tussen Rijk en provincie (BOL en Ruimtelijk Voorstel) en tussen Rijk en Regio (SAF en Ruimtelijk Voorstel). In de bijlage is de essentie van deze bestaande afspraken verwoord. De minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) sluit de ruimtelijke arrangementen met provincies namens het kabinet en committeert daarmee ook de collega-bewindspersonen aan de uitvoering van de gemaakte afspraken. De eerste generatie van het Ruimtelijk Arrangement zal tijdens de bestuurlijke overleggen Leefomgeving (BOL) in juni 2025 worden vastgelegd. Daarnaast werken overheden samen in andere trajecten, zoals de Regio Deals en de Woondeals.

Eerste generatie van het Ruimtelijk Arrangement Flevoland

In het eerste Ruimtelijk Arrangement wil het Rijk afspraken maken met de provincie Flevoland over het uitvoeren van verkenningen over belangrijke ruimtelijke opgaven in Nederland én Flevoland. Dit omdat simpelweg nog niet alle inhoudelijke informatie over opgaven en te maken keuzes beschikbaar is. Voor de provincie is ook het borgen van bestaande afspraken en verbreding naar integrale vraagstukken van belang.

Het gaat in Flevoland om de volgende thema's:

- Wonen en werken (hoofdstuk 2);
- Water en bodem (hoofdstuk 3);
- Landelijk gebied (hoofdstuk 4);
- Economie en energie (hoofdstuk 5).

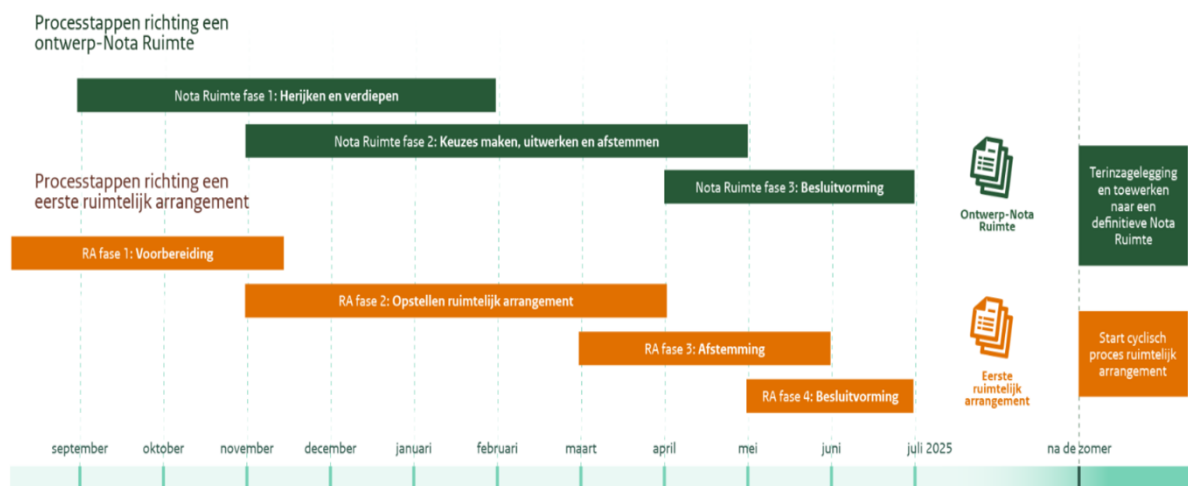
Deze thema's sluiten aan bij zowel de prioritaire thema's van de in voorbereiding zijnde Nota Ruimte 2025 als in voorbereiding zijn de provinciale omgevingsvisie gericht op 2050. Zo brengen de afspraken in het Ruimtelijk Arrangement, het omgevingsbeleid van Rijk en provincie dichterbij elkaar waar dat wenselijk wordt geacht.

Regie op de Uitvoering

Flevoland is een provincie waar veel ruimtelijke opgaven samenkomen. In de Strategische Agenda Flevoland (SAF) hebben Rijk en provincie maatwerkafspraken gemaakt over de benodigde opbouw en doorontwikkeling van de jonge Flevolandse samenleving. Dit zijn afspraken rondom werkgelegenheid, voorzieningen en bereikbaarheid. Sectorale beleidstrajecten vanuit nationale opgaven, zoals de ruimtelijke inpassing van defensie- en energiefuncties en woningbouwproductie, dragen hier niet automatisch aan bij. Het is daarom essentieel dat de ruimtelijke opgaven voor de provincie in samenhang worden gezien. Nationale en provinciale belangen zullen in de komende jaren sterker in samenhang met elkaar moeten worden afgewogen en ruimtelijk gearrangeerd. Het PBL (mei 2024) ziet als mogelijke meerwaarde voor de ruimtelijke arrangementen dat zij "een samenhangend overzicht kunnen bieden over de afspraken die op de diverse (sectorale) tafels worden gemaakt." VRO kan hierin een coördinerende rol vervullen, in samenwerking met de provincie. Dit biedt de mogelijkheid om met ministeries en uitvoeringspartners vanuit samenhang afspraken te maken over regionale vraagstukken.

Langjarige samenwerking in ruimtelijke regievoering

Met de eerste generatie van het Ruimtelijk Arrangement wil het Rijk een start maken met de versterking van regie op de ruimte tussen Rijk en provincie. De eerste generatie wordt daarmee gezien als de start van een iteratieve en cyclische meerjarige samenwerking. Centraal in het goede gesprek tussen Rijk en Flevoland staan de vragen: Welke grote ruimtelijke opgaven spelen in Flevoland en hoe kunnen en willen het Rijk en Flevoland hieraan gezamenlijke bijdragen leveren? De verdiepende vragen zijn vervolgens: Hoe verhouden de grote ruimtelijke opgaven zich tot de Flevolandse kernwaarden (ons DNA) en onze kernkwaliteiten (waar zijn we al goed in, kunnen we versterken en in excelleren) en **wat** wordt op grond hiervan de gezamenlijke inzet en bijdrage?

Bron: Presentatie DO VRO (20 maart 2025)

Besluitvormingstafels Ruimtelijk Arrangement

Het eerste Ruimtelijk Arrangement Flevoland (RA) wordt geagendeerd voor het BO Leefomgeving van juni 2025. Het is de bedoeling dat na de zomer van 2025 het cyclische proces van de opvolgende arrangementen start ten behoeve van continue afstemming tussen Rijk en provincies met de volgende vaste ritmiek: directeuren-overleggen NOVEX per provincie in oktober, een DG-ronde NOVEX in februari/maart en BO's Leefomgeving in juni. Dit zal dan ieder jaar leiden tot een nieuwe generatie van het RA. Bij nieuwe afspraken in het RA wordt de juiste tafel voor de uitvoering gezocht. De 'rollende' agenda van de Strategische Agenda Flevoland wordt vanuit integraliteit binnen de provincie als voorkeursplek gezien. De voortgang van de gemaakte afspraken wordt in samenhang besproken in de jaarlijkse overlegcyclus van het BO Leefomgeving. De looptijd van de gemaakte afspraken is 1 jaar. Het is de bedoeling dat tijdens het BO Leefomgeving 2026 de stand van zaken wordt besproken en het Ruimtelijk Arrangement waar nodig geactualiseerd. Zo ontstaat er een 'rollende' agenda in een cyclisch overlegproces over het omgevingsbeleid van alle overheden.

De provincie organiseert vóór definitieve besluitvorming over het Ruimtelijk Arrangement afstemming met de gemeenten en het waterschap. Hiervoor worden de ambtelijke en bestuurlijke overleggen over de omgevingsvisies (NOVI-POVI-GOVI) én de SAF-gremia benut.

Samenhang Ruimtelijk Arrangement en SAF

Het Ruimtelijk Arrangement en de Strategische Agenda Flevoland (SAF) zijn documenten die de langjarige samenwerking tussen respectievelijk Rijk en provincie en Rijk en de Flevolandse regio borgen. Doel van beide is het gezamenlijk bouwen aan een complete Flevolandse samenleving.

Het Ruimtelijk Arrangement gaat over de ruimtelijke structuur van Flevoland in relatie tot de rest van Nederland. Hieronder valt ook de relatie met boven provinciale onderwerpen zoals zoetwaterbeschikbaarheid en energie infrastructuur. Het beschrijft de wederkerige inzet van het Rijk en provincie Flevoland op hoofdlijnen vanuit langere termijn.

De SAF is gericht op een gemeenschappelijke inzet van Rijk en de Flevolandse regio. Gezamenlijk wordt gewerkt op basis van programmatische randvoorwaarden om gebiedsgericht tot uitvoering te komen. Daarbij krijgen in de SAF de sociaal-maatschappelijke thema's en lokale context meer aandacht dan in het Ruimtelijk Arrangement. Het RA en de Strategische Agenda Flevoland zijn complementair.

Flevoland zet in op

- Het door het Rijk gevolg geven aan bestaande afspraken, ook als die niet specifiek in dit document zijn benoemd. Te denken valt hierbij aan de SAF en de woondeals, maar ook aan het uitvoering geven aan BO-MIRT afspraken, PAGW etc.
- Het integraal aanpakken van ruimtelijke opgaven. Dat vraagt van het Rijk coördinatie tussen ministeries en met uitvoeringsorganisaties als RWS, RVB en SBB.

2. Wonen en werken

2013 RRAAM, Noordvleugel brief
2018 Nationaal Park Nieuw Land
2019 Lelystad Next Level
2019 Regiodeal Noordelijk Flevoland
2021 NOVEX MRA, Verstedelijking 2050
2021 Perspectief Oostflank MRA 2050
2023 Woondeal MRA
2023 Regiodeal Nieuw Land
2023 NOVEX Zwolle, Verstedelijking 2050
2023 Strategische Agenda Flevoland

Ruimtelijke opgaven verstedelijking van Nederland

De Nota Ruimte zet in op een regionaal gedifferentieerde ruimtelijke ontwikkelstrategie. Richting 2050 en 2100 wil het Rijk veel meer dan voorheen de kwaliteiten en aanwezige potenties in alle Nederlandse regio's, steden en dorpen benutten en versterken. Het werken aan brede welvaart: een goede balans tussen ecologische, economische en sociale aspecten, moet ertoe leiden dat in 2050 de regionale ontwikkeling van Nederland meer in balans is gebracht. Dat geldt voor zowel de verschillende regio's intern als voor de regio's onderling. Door autonome ontwikkelingen slim te benutten en te geleiden voorziet het Rijk een ruimtelijk beeld waarin alle regio's en steden een passende plek hebben in het grotere geheel en een onderscheidende bijdrage leveren.

Ruimtelijk Voorstel Flevoland

In aanloop naar het Voorontwerp Nota Ruimte (2024) heeft Flevoland een integraal Ruimtelijk Voorstel (RV, 2023, bijlage 1) gedaan. Het brede verhaal op verstedelijking betreft:

- Werken aan een toekomstbestendige stedelijke vernieuwing (zie RV "C1")
- Groeien in balans door samen zorgen voor bovenplanse voorzieningen (zie RV "C2")
- Meerzijdige bereikbaarheid (zie RV "C3")

Om gedeelde nationale en provinciale opgaven te realiseren, is meer stevige regie en een plan nodig om de stapeling van opgaven in samenhang te bekijken en af te wegen. Rijk en provincie hebben een gezamenlijke taak in regievoering op integrale verstedelijking waarbij keuzes in bevolkingsgroei (afspraken **Woondeals**) integraal worden gemaakt met doelstellingen voor woon-werk balans (afspraken **Regio Deals**), de realisatie van zorginfrastructuur, welzijnsvoorzieningen, een sterke onderwijsketen (**afspraken SAF UA**) en bereikbaarheid op de weg (o.a. A6, A27 en N50) het spoor (IJmeerverbinding, Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad en Lelylijn) en het water (bruggen en sluizen) (**afspraken BO MIRT**).

Het Rijk ziet financiële afspraken, zoals door de provincie in het Ruimtelijk Voorstel benoemd zijn, vooralsnog niet als onderdeel van het Ruimtelijk Arrangement, maar voor de provincie blijven ook afspraken met een financiële consequentie essentieel voor de verstedelijking in Flevoland.

Het betreft o.a. afspraken over de voorinvesteringen in een evenwichtige samenlevingsgroei (van T-2 naar T+2 op inwoneraantal). Daarnaast zijn **gebiedsgerichte budgetten** noodzakelijk om subsidies en andere rijksmiddelen te ontschotten in regionale uitvoeringsagenda's, zoals de SAF. Ook is het noodzakelijk om uitvoeringsmiddelen te creëren bij gebiedspartners (o.a. Rijksvastgoedbedrijf).

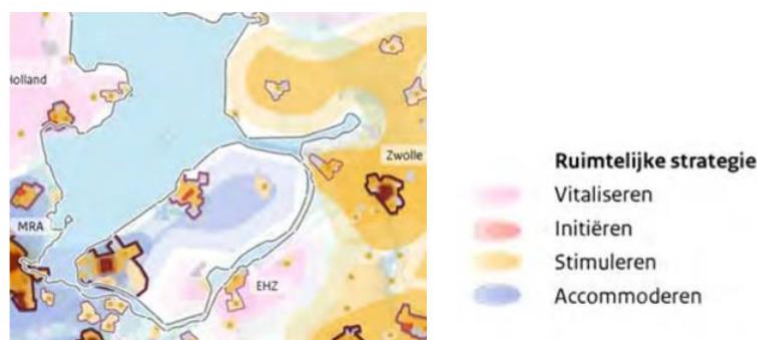
Structurerend onderdeel van het Voorontwerp Nota Ruimte is de VISA-verstedelijkingsstrategie (hierna VISA). De VISA-kaart deelt Nederland op in gebieden langs 4 ontwikkelstrategieën: Vitaliseren, Initiëren, Stimuleren en Accommoderen.

V: Versterken van bestaande structuren en het opvangen van de autonome bevolkingsontwikkeling staat voorop. De opgave is kwalitatief van aard, gericht op behoud en versterking van een prettige, gezonde en leefbare omgeving.

I: Ontwikkeling van economische regio's op grotere afstand van de Randstad.

S: Stimuleren van ruimtelijk-economische ontwikkeling en herstructurering in regio's die strategisch liggen t.o.v. economisch dynamische gebieden. Doorontwikkeling naar complete regio's met een evenwichtige mix van wonen, werken, voorzieningen en groen.

A: Accommoderen van een sterke autonome trend tot concentratie van mensen en economie. De groei van deze regio is onmisbaar voor het Nederlandse verdienvermogen op langere termijn.

Op basis van het VISA-concept is de provincie Flevoland van mening dat **stimulering** de passende regionale strategie is voor heel Flevoland, met als concentratie de economische corridor Almere, Lelystad en Noordoostpolder. Ondanks de sterke bijdrage aan de woonopgave door de Flevolandse kernen, is de Oostflank van de MRA nog geen grote steunpilaar in het **verdienvermogen van Nederland** zoals andere 'te accommoderen kernen'. De afhankelijkheid van andere kernen (Amsterdam, Zwolle) is groot, terwijl de bereikbaarheid hiervan niet toekomstbestendig is. Daarnaast is de potentie voor ruimtelijk-economische ontwikkeling hoog door de strategische ligging bij randvoorwaarden (water- en energie infrastructuur, beschikbaarheid arbeidskrachten) en de gunstige ligging t.o.v. economisch dynamische gebieden (zoals Amsterdam en Utrecht). **Stimuleren** is voor Flevoland een regionale strategie die beter aansluit bij zowel het nationale als het provinciale belang.

Een belangrijke notie van de provincie in algemeenheid op de VISA-typering is de atypische samenlevingsopbouw van Flevoland door haar jonge ontstaansgeschiedenis. Lange tijd is er sprake geweest van een dunne en jonge bevolkingspopulatie, waardoor een passende zorginfrastructuur met welzijnsvoorzieningen voor de bestaande bevolking nu ontoereikend is. Een ruimtelijke ontwikkelstrategie voor een **gebalanceerde Flevolandse samenleving** vraagt om evenwichtige keuzes tussen bevolkingsgroei (accommoderen), ruimtelijke economie (stimuleren) en leefbaarheid (vitaliseren).

De provincie vindt het van groot belang dat nationale sturing op de verstedelijking 2050 verder wordt geïmplementeerd vanuit de **regionale brede welvaart** van gebieden (zie aansluiting UA SAF).

Flevoland zet in op

- Flevoland als een ‘Elke Regio Telt!’ regio vanwege de sterke groei (60% tot 2050).
- ‘Stimuleren’ als passende VISA-strategie voor Flevoland.
- Integrale afspraken met ministeries van VRO, I&W, EZ en KGG gezamenlijk over stimulering van wonen, werken en bijpassende voorzieningen zoals onderwijs.
- Woon-werk balans als gezamenlijk uitgangspunt voor de verstedelijkingsstrategie voor Flevoland. Dit wordt betrokken bij de actualisatie van de Woondeal 2025, de bestaande Regio Deal Noordelijk Flevoland, Regiodeal Nieuw Land, MIRT afspraken en de integrale uitvoeringsafspraken in de SAF.
- Gezamenlijke uitwerking van de VISA-strategie aan de hand van de brede welvaartsmonitor (Zie SAF UA en Regioplan Integraal Zorgakkoord Flevoland), de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting (regie op aandachtsgroepen) en cultureel erfgoed (o.a. Post 65 erfgoed New Towns).
- Wederkerige afspraken tussen Rijk en provincie over werkgelegenheid, bereikbaarheid en voorzieningen (o.a. SAF UA en Regio Deals). Tezamen met de provinciale keuzes in de geactualiseerde omgevingsvisie (2025) vormt dit de basis voor de bijstelling van de Woondeals en de verdere uitvoering van de (VISA) verstedelijkingsstrategie.
- Gezamenlijke regie op rijks uitvoeringspartijen (de samenhang, opdrachtgeverschap en randvoorwaarden) voor de noodzakelijke realisatiekracht richting het verstedelijkingsbeeld 2050. Dit wordt voorzien voor uitvoeringspartijen als het gaat om grondmobiliteit, energie- en watercongestiestrategie. Publieke gronden in Flevoland (RVB, SBB, Prorail, RWS) worden hierbij ingezet voor Flevolands belang (integraal opdrachtgeverschap vanuit het gebied).
- Voorinvesteringen in een evenwichtige samenlevingsgroei, van T-2 naar T+2 op inwoneraantal. Dit kan o.a. bijdragen aan de verantwoorde afbouw van de ICL-middelen van Lelystad.
- Gebiedsgerichte budgetten door ontschotting van subsidies en andere uitvoeringsmiddelen.
- Uitvoeringsmiddelen te creëren bij gebiedspartners (o.a. Rijksvastgoedbedrijf) om actief mee te doen in de realisatie van gezamenlijke doelstellingen.

3. Water en bodem

2013 RRAAM, Noordvleugel brief
2013 Toekomstbestendig IJsselmeergebied 2050
2016 MIRT-realisatie Markermeer-IJmeer, PAGW (o.a. Oostvaardersoever, Markerwadden)
2018 Agenda IJsselmeergebied 2050
2018 Nationaal Park Nieuw Land
2019 Regiodeal Noordelijk Flevoland
2021 NOVEX MRA, Verstedelijking 2050
2021 Perspectief Oostflank MRA 2050
2021 Almere 2.0, Amsterdam Bay Area (ABA)
2022 Toekomstvast investeringspakket (TVIP) IJmeergebied – Amsterdam Bay Area
2022 MIRT verkenning Oostvaardersoever – verbinding Markermeer, Oostvaardersplassen en Lepelaarsplassen (PAGW)
2023 NOVEX Zwolle, Verstedelijking 2050

Onderwaterlandschap voor de kust Noordoostpolder (PAGW)
Visbeheer en rietontwikkeling Randmeren (PAGW)
Eilanden en ondiep water, noordelijk Houtribdijk (PAGW)
2023 Strategische Agenda Flevoland

Ruimtelijke opgave wateropgaven

Voor Nederland en de provincie Flevoland is het IJsselmeer essentieel voor de wateropgave. Dit zal tot uitdrukking komen in de Nota Ruimte. Een samenhangend pakket boven provinciale maatregelen moet het watersysteem van het IJsselmeergebied robuuster maken, met een goede balans tussen de gebruiksfuncties. Hierbij wordt intensief gezocht naar mogelijkheden voor synergie tussen de vijf thema's in het Platform IJsselmeergebied:

- Zoetwaterbeschikbaarheid;
- Waterveiligheid;
- Toekomstbestendig ecosysteem;
- Landschap van wereldklasse;
- Vitaal economisch belang.

De zoetwatervoorraad in het IJsselmeergebied kent grote relevantie voor Flevoland en omliggende provincies als het gaat om droogte en verzilting van de bodem en de aanvoer van drinkwater. Het beschermen van de zoetwatervoorraad en de waterveiligheid borgen moet in samenhang gebeuren: vasthouden, bergen en afvoeren, en slimmer verdelen. Daarom wordt er sinds 2018 gestuurd op een flexibel zomerpeil en een winter-streefpeil in het IJsselmeergebied.

Ruimtelijk Voorstel Flevoland

In aanloop naar het Voorontwerp Nota Ruimte (2024) heeft Flevoland een integraal Ruimtelijk Voorstel (RV, 2023, bijlage 1) gedaan. Het brede verhaal op de wateropgaven en kustontwikkeling van Flevoland betreft:

- Gezond water- en bodemsysteem (zie RV “A1”)
- Klimaatadaptatie & Waterbeschikbaarheid (zie RV “A2”)
- Versterking groen-blauw raamwerk (zie RV “A3”)
- Waterveiligheid (zie RV “A5”)

Samenwerking tussen de verschillende overheidslagen en andere partners op de diverse wateropgaven is essentieel. Het Ruimtelijk Voorstel benoemt diverse verkenningen naar nieuwe oppervlaktewater- en grondwaterbronnen voor de toepassing als drinkwater, grijswater of proceswater bij nieuwbouw, industrie, landbouw en natuur in Flevoland.

De centrale ligging van Flevoland tussen het IJsselmeer, Markermeer, Ketelmeer en de Veluwerandmeren maakt dat Flevoland vanaf haar ontstaan onlosmakelijk verbonden is met de wateropgaven van Nederland. De provincie Flevoland benadrukt het belang voor intensivering van de samenwerking op waterbeschikbaarheid en integrale benadering van water en ruimtelijke vraagstukken. De provincie Flevoland benadrukt het belang voor intensivering van de samenwerking op waterbeschikbaarheid en integrale benadering van water en ruimtelijke vraagstukken. Een éézijdige inzet op de watervoorraad (liters in het IJsselmeergebied) heeft een boven proportioneel effect op de ruimte en leefkwaliteit van Flevoland. Hierdoor verliezen we uit het oog dat in het achterland van het IJsselmeergebied ruimtelijke keuzes worden gemaakt die van invloed zijn op de watervraag aan het IJsselmeergebied.

Nederland kent een snel teruglopende zoetwater aanvoer, door minder smeltwaterafvoer. Daarnaast is er meer zoetwater nodig om de toenemende zoutintrusie in het IJsselmeer als gevolg van zeespiegelstijging tegen te gaan. Daarmee neemt de druk op de zoetwaterbeschikbaarheid voor verschillende functies toe. Flevoland heeft, net als andere provincies, een aanvullende zoetwatervraag. De mogelijkheden om aan die aanvullende vraag tegemoet te komen zijn beperkt. De ene keuze gaat daarbij bovendien onvermijdelijk ten koste van een andere. Daarom wordt ingezet op besparen, het zoeken naar alternatieven, vasthouden en bergen, en het regionaal in balans brengen van vraag en aanbod.

Het ontwerp van het watersysteem van de Flevolandse polders is gericht op waterafvoer en heeft, door de beperkte oppervlakte, weinig ruimte voor waterberging. Dit terwijl in met name drogere periodes de vraag naar grond- en oppervlaktewater stijgt.

Er zijn alternatieve waterbronnen (o.a. grondwater, oppervlaktewater, regenwater, hergebruik van water) nodig om te voorzien in proceswater voor bijvoorbeeld de voedselverwerkende en voedselproducerende bedrijven. (Drink)watercongestie is in delen van Flevoland al een echt probleem voor grote watervragers, maar op de langere termijn kan er ook congestie ontstaan voor huishoudens wanneer er geen alternatieven worden gevonden voor laagwaardiger watergebruik (juiste kwaliteit water voor de juiste toepassing) en de besparingsdoelstellingen voor huishoudelijk gebruik en industrie niet worden gehaald.

Flevoland zet in op

- Nationale keuzes in de Nota Ruimte met betrekking tot het beperken van de zoetwatervraag aan het IJsselmeergebied, waarbij regio's voorzien in hun eigen watervraag.
- Een toekomstbestendig oppervlaktewater-, drinkwater- en proceswatersysteem, samen met de ministeries VRO en I&W, drinkwaterbedrijven en Waterschap Zuiderzeeland.

- Een prioriteringsladder/afwegingskader voor het inzetten van de verschillende waterbronnen voor Flevoland. Het ministerie van I&W pakt regie op publieke partijen (ILT, NVWA, Deltaprogramma, Zoetwatertafels) om proceswater initiatieven vanuit maatschappelijk belang (o.a. voedselverwerking en -productie) positie te geven.
- Het hernemen van regie op afspraken uit de Kamerbrief Verbreding takenpakket RVB (2023) voor opdrachtgeverschap op de “integrale opgave van Flevoland”.

Kustontwikkeling

Ruimtelijke opgave Kustontwikkeling

Flevoland wil zich ontwikkelen van een dijkprovincie naar een kustprovincie door strategisch in te zetten op waterbeheer, recreatie, natuurontwikkeling en stedelijke groei langs de kustlijnen: Markermeer, Ketelmeer en de Veluwerandmeren. Dit doen we door meerdere samenhangende strategieën, zoals: kustontwikkeling, recreatie en vrijetijdseconomie tussen Flevoland, Gelderland en Overijssel, natuurontwikkeling, watergerichte stedelijke ontwikkeling, het versterken van de maritieme economie (Flevokusthaven en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)) en culturele en economische branding (erfgoed).

Een nadere verkenning door middel van ontwerpend onderzoek naar kansen en mogelijkheden van kustontwikkeling is noodzakelijk om een samenhangende ruimtelijke strategie te formuleren. Hierbij wordt rekening gehouden met zowel nationale wateropgaven (waterveiligheid, waterbeschikbaarheid, ecologie en cultuur) als de brede welvaart van Flevoland (identiteit, kwaliteit woonmilieus, beleving leefomgeving en werkgelegenheid). Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande (BARRO) afspraken (o.a. Platform IJsselmeergebied, PAGW Oostvaardersoevers-Lepelaarsplassen, Amsterdam Bay Area, Nationaal Park Nieuw Land, de ontwikkeling van Almere Poort, Almere Haven, Flevokusthaven, Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland).

Flevoland zet in op

- Het borgen van de mogelijkheden voor landaanwinning ten behoeve van Waterfront Lelystad en toekomstige randvoorwaardelijke infrastructuur voor de ruimtelijke ontwikkeling van Flevoland (IJmeerverbinding, vaarroutes, energie- en data infrastructuur) in de Nota Ruimte.
- Ontwerpend onderzoek samen met de ministeries van VRO en IenW rondom het Markermeer, IJsselmeer, Ketelmeer en de Veluwerandmeren vanuit het ontwerpprincipe ‘Flevoland: van dijk- naar kustprovincie’.

4. Landelijk gebied

2018 Nationaal Park Nieuw Land

2024 ambitiedocument Landelijk Gebied Flevoland (bevat een compleet pakket van alle geldende doelen en ambities)

Ruimtelijke opgave voedselvoorziening Nederland

Flevoland is een toonaangevende voedselregio voor Noordwest-Europa ('koploper in de landbouw') en heeft daarom een belangrijke rol in voedselproductie. Voor 2050 werken we toe naar een toekomstbestendige landbouwsector die wordt gekenmerkt door innovatie, duurzaamheid en nauwe samenwerking tussen voedselproductie, natuur en samenleving. Ook wil Flevoland de ecologische veerkracht en biodiversiteit versterken. Het resultaat is een goed functionerend en samenhangend netwerk, waarbij natuur, water en landbouw in balans zijn en elkaar versterken.

Het ministerie van LNV werkt ruimtelijke keuzes voor het landelijk gebied uit via de aanpak Ruimte voor Landbouw en Natuur (RLN). Dit gaat, naast keuzes om doelbereik te halen, ook om een afwegingskader om zorgvuldiger om te gaan met landbouwgrond.

Ruimtelijk Voorstel Flevoland

In aanloop naar het Voorontwerp Nota Ruimte (2024) heeft Flevoland een integraal Ruimtelijk Voorstel (RV, 2023, bijlage 1) gedaan. Het brede verhaal op het landelijke gebied betreft:

- Klimaatadaptatie en waterbeschikbaarheid (Zie RV "A2")
- Maatwerk voor aandachtsgebieden (Zie RV "A4")
- Versnelling transitie landbouw (Zie RV "B3")

In het Ruimtelijk Voorstel vragen we maatwerk voor de specifieke eigenschappen van de Flevolandse bodem. De inpoldering heeft bijgedragen aan de vruchtbare landbouwgronden en een rijk en innovatief agrarisch ecosysteem. Daarentegen zien we dat Europese en landelijke normen voor grondgebruik niet passend zijn voor Flevoland. Afspraken hierover volgen de bestaande landbouwtafels, omdat hier beperkte ruimtelijke regie op van toepassing is. Flevoland heeft als polder ook gebiedseigen opgaven als het gaat om bodem en water. Flevoland vraagt in het Ruimtelijk Voorstel bovenwettelijke landbouwmaatregelen, Rijksontheffing voor Europese KRW-doelen, middelen voor doelstellingen als groenblauwe dooradering en middelen voor initiatie en opschaling van proeftuinen of kennisnetwerken. Deze worden meegenomen aan bestaande tafels (BO Landelijk gebied, en SAF UA). Continuïteit voor de **Boerderij van de toekomst** als sterk regionaal fieldlab voor o.a. verdienmodellen, precisielandbouw, mechanisatie, korte ketens, agro-ecologie, kringlopen en energie valt daar ook onder.

Jaarlijks bepalen VRO en provincie in het kader van het Ruimtelijk Arrangement of nieuwe kansen en dilemma's vanuit nationaal en provinciaal belang leiden tot de agendering van ruimtelijke structurerende keuzes.

De provincie Flevoland heeft in het Ruimtelijk Voorstel aangegeven met het Rijk afspraken te willen maken over strategische keuzes voor de toekomst van het landelijk gebied. In verband met de vervolgbrief RLN en de Ontwerp Nota Ruimte wordt de kern van de inzet op ruimtelijke keuzes voor landbouw en natuur de komende periode bepaald.

Met de recente ontwikkelingen op stikstof en het werk van de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel is op dit dossier nu veel in beweging. De ruimtelijke inzet met RLN zal in de komende maanden verder vorm krijgen. Dat geldt ook voor een afwegingskader zorgvuldig omgaan met landbouwgrond dat naar verwachting zal landen in de Nota Ruimte.

Flevoland zet in op

- De regietaak inzake hoogwaardige landbouwgronden.
- Rijksinzet op het gebied van realisatie van doelen voor kwaliteit van water en bodem is essentieel om de productiefactoren van de landbouw te beschermen voor de toekomst.
- Koppeling van (inter)nationale natuur en water opgaven aan bestaande Flevolandse opgaven, zoals de bossenstrategie en groen-blaauwe dooradering.
- Rijksinzet vanuit de Agenda Natuurinclusief om een bijdrage te leveren aan het omzetten van natuur inclusief denken in natuur inclusief doen in Flevoland.
- het zorgvuldig omgaan met landbouwgronden in relatie tot andere ruimtevragers. Bij grootschalige gebiedsontwikkeling of ingrijpende locatieontwikkelingen van nationaal belang wordt door provincie en Rijk samen gekeken naar wat passend is bij het gebied. Het aanwijzen van Flevoland als agrarisch gebied dat belangrijk is voor de voedselzekerheid door de ministeries VRO, LVVN, I&W, de provincie Flevoland. Daarbij wordt gekeken hoe agrarische ondernemingen perspectief geboden kan worden door sturing op publieke landbouwgronden (RVB), de beschikbaarheid van o.a. goede kwaliteit van zoet water, bodem en groene energie.
- Behoud en ontwikkeling van kennisinfrastructuur en innovatiemogelijkheden voor een internationaal toonaangevende toekomstbestendige landbouw.
- Gebiedsgerichte budgetten door ontschotting van subsidies en samenvoeging van andere uitvoeringsmiddelen voor doelrealisatie.
- Het opdrachtgeverschap aan het RVB (o.a. BZK, VRO, Financiën, LVVN) vanuit integrale regie op het gebied (provincie Flevoland). Daarbij wordt gekeken naar:
 - Prioriteit geven aan Flevolandse opgaven, inwoners en bedrijven door het RVB in Flevoland. Flevolandse agrariërs met een verhuisopgave bij functiewijziging hebben voorrang op huisvesting van agrariërs van elders.
 - De randvoorwaarden om te kunnen bijdragen aan de grondmobiliteit bij functiewijzigingen voor ruimtelijke ontwikkelingen van nationaal en provinciaal belang (uitvoeringsmiddelen: pachtprizen, afwaardering hectareprizen of uitkoop).
 - Het eigenaarschap van publieke gronden en rentmeesterschap (o.a. verschraling bodem en landbouwwaarde bij veelvuldige verpachting aan “turboboeren”).
 - Het gewenste Flevolandse ontwikkelperspectief (POVI) in de gebieden met gronden van het RVB: o.a. stedelijk Pampus, Oosterwold, Zuiderhage en in het landelijk gebied rondom hoogwaardige landbouwgronden.

5. Economie en energie

2013 RRAAM, Noordvleugel brief
2013 MIRT- realisatie stroomlijnalternatief A1 / A6 / A9 (Kabinetsbesluit 2007)
2013 MIRT - OV Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (OV-SAAL), hoogfrequent Spoorvervoer
XXXX MIRT- A27 Zeewolde -Knooppunt Eemnes (programma SBAB/MIRT)
2019 Lelystad Next Level
2019 Regiodeal Noordelijk Flevoland
XXXx MIRT- Verbeteren vaargeul IJsselmeer (Amsterdam-Lemmer)
2020 MIRT sluiscomplex Kornwerderzand / Ontwikkeling Flevokust
2021 MITC: Digicity en Urban Air Mobility akkoord
Xxxx SBAB - Programma Bereikbare Steden gebiedsplannen voor de stadsharten van de MRA
2023 Regiodeal Nieuwland
2023 Ruimtelijke economische aanpak profiel Almere (BOL 2023)

High Tech ecosysteem

Ruimtelijke opgave economie van Nederland

Rijk en regio zetten gezamenlijk in op het versterken van economische clusters die aansluiten bij het economisch profiel van de regio. Flevoland groeit de laatste jaren op het gebied van de hightechindustrie. Flevoland biedt strategische ruimte voor de verdere ontwikkeling van de tech sector en een ecosysteem voor innovatieve toepassingen en assemblage mogelijkheden in de hightech-maakindustrie. De strategische ligging, bestaande infrastructuur (rondom Almere en Lelystad) en innovatieve bedrijfsomgeving biedt daar alle ruimte toe. Daarnaast wordt er ruimte geboden aan bestaande en nieuwe gebiedspartners (RWD, NLR, Politie, Windesheim) voor de verdere ontwikkeling van het innovatiedistrict MITC. Er moet daarom voldoende ruimte zijn voor passende campus en werklocaties, evenals voldoende capaciteit van de energie (mix) en digitale infrastructuur (o.a. een 4de hyperconnectiviteitshub). Dit als onderdeel van de Strategische Agenda Flevoland en de strategie waaraan Flevoland werkt in het kader van een toekomstige economie: Digitalisering, Innovatie en Technologie.

Ruimtelijk Voorstel Flevoland

In aanloop naar het Voorontwerp Nota Ruimte (2024) heeft Flevoland een integraal Ruimtelijk Voorstel (RV, 2023, bijlage 1) gedaan. Het brede verhaal op een toekomstbestendige economie van Flevoland betreft:

- Sterk, toekomstbestendig economisch profiel (Zie RV “B1”)
- Compleet onderwijsaanbod van goede kwaliteit (Zie RV “B2”)

In het Ruimtelijk Voorstel vragen we ruimte voor de opschaling via start-ups en scale-ups en afspraken over grootschalige (nationale) opgaven en locatie ontwikkelingen. Aanvullende afspraken hierover worden via de verdieping van de **Regio Deal Nieuw Land** gemaakt. Hierbij maakt de provincie een belangrijke notie de verbreding te zoeken van MRA Oostflank naar heel Flevoland (via SAF UA) inclusief de rol van Marknesse (afloop Regio Deal Noordelijk Flevoland).

De provincie vraagt aandacht (Ministerie EZ) voor het complementaire profiel van een aantal regionale innovatiedistricten van nationaal belang zoals **Marknesse (MITC)** bij tendertoewijzingen (RVO) die het profiel versterken.

Denk aan toewijzingen van innovatie- en fieldlabs die versterking bieden op zowel de nationale strategie (digitaliseringstrategie, nationale technologie strategie en nationale

grondstoffenstrategie) als urgenties (o.a. hightech brandpunten, energie- en/of waterzekerheid, of de verdere uitbouw van Rijksinnovatieconvenanten met het **NLR 'Royal Dutch Aerospace Centre** bij het MITC). De provincie biedt aan strategische ruimtelijke reserveringen in gezamenlijkheid te maken om het regionale profiel en de nationale strategie te versterken. Hierbij kan gedacht worden aan strategische reserveringen en het profiel rondom **Lelystad Airport, Flevokusthaven, de Maximacentrale** en de ontwikkelrichting van **RVB gronden**. Langs de energie-infrastructuur (rijksinpassing 380Kv 2026) ontstaan ontwikkelkansen “Van NZKG tot Eemshaven” in de verstedelijkingsstrategie van Nederland. Daarbinnen heeft Flevoland een centrale sleutelpositie (schakelpunt Ens).

De realisatie van campus- en Rijkslocaties bieden het komende decennium kansen voor profielopbouw, clusterversterking en ecosysteem ontwikkeling. Daarbij zijn belangrijke ruimtelijke keuzes te maken in randvoorwaarden (o.a. energie) en het te reserveren ruimtebeslag en locatiekeuze. Een aantal unieke kenmerken van Flevoland, zoals nabijheid van de grootste start- en scale up concentratie (MRA), hightech bedrijvigheid, productie- en assemblagefaciliteiten, multimodale ligging (weg, water, spoor), ruimtelijke reserveringen (hightechcampus Almere, Lelystad Airport, MITC Marknesse), sterke infrastructuur (380Kv, Waterstofbackbone Maximacentrale, Energielandschappen, 4de hyperconnectiviteitshub) maken Flevoland bijzonder geschikt. Een sterke en gerichte profilering en positionering samen met het Rijk is noodzakelijk voor draagvlak en (h)erkenning van publieke en private partijen.

Het toekomstig economisch profiel Flevoland is een cruciale bouwsteen voor groei. Hiervoor kan worden voortgebouwd op de Strategische Agenda Flevoland, Regio Deal 'Noordelijk Flevoland', Regio Deal 'Nieuw Land', de ontwikkeling van een Green High Tech Campus Almere en verder in samenhang met o.a. het MITC, data-innovatie, scheepsbouw en maritieme technologie (Regiodeal Noordelijk Flevoland) en energie (Maximacentrale).

Flevoland zet in op

- Het aanwijzen in de Nota Ruimte van Almere als 5de hightech brandpunt, als onderdeel van de nationale technologiestrategie en nationale strategie op digitale economie en de bescherming van bedrijven en instituten van nationaal belang voor strategische autonomie en weerbaarheid.
- Het aanwijzen in de Nota Ruimte van Het Multimodaal Innovatie en Test Centrum (MITC) in Marknesse als het innovatiegebied voor smart mobility als onderdeel van de smart mobility strategie van het Rijk.
 - De ontwikkelingscorridor Almere - Lelystad – Noordoostpolder met *integrale regie op wonen en werken* richting 2050 te voeren (VISA-verstedelijkingsstrategie, Stedelijk Netwerk Nederland)
 - Bereikbaarheid (IJmeerverbinding, Lelylijn) en transport (Flevokusthaven, Kornwerderzand) in samenhang te zien (passagiers & goederen bij MIRT-keuzes)
 - Te ontwikkelen “corridors” ruimtelijk in samenhang in te passen:
 - Energiebeschikbaarheid: 380Kv onderstations, waterstofbackbone Maximacentrale, energielandschappen rondom MITC en Almere.
 - Databeschikbaarheid: locatiekeuze 4de hyperconnectiviteitshub
 - Beschikbaarheid proceswater: oppervlaktewater ketelmeer, circulaire waterfabriek
- De erkenning van het complementaire profiel van Flevolandse regionale innovatiedistricten van nationaal belang zoals Marknesse (MITC) bij tendertoewijzingen (RVO) voor bijvoorbeeld innovatie- en fieldlabs, die het profiel versterken.

- Huisvesting van Rijksdiensten en nationale kennisinstellingen passend zijn bij het economisch profiel van Flevoland. Het Rijk dient zich conform eerdere afspraken in te spannen om met de sturing op Rijksdiensten het economisch ecosysteem richting 2030 te versterken.
- Ruimtelijke keuzes door het Rijk vanuit de koppelkansen die er zijn voor het Hightech ecosysteem en nationale veiligheid langs/binnen de ontwikkelcorridor Almere – Lelystad – Noordoostpolder:
 - Leveringszekerheid en cyberveiligheid: energie en datavoorzieningen die voldoen aan Defensievereisten zijn specifiek voor de tech-sector een unieke vestigingsfactor (van grondstof tot cybersecurity).
 - Investeren in het vestigingsklimaat: Defensiegebiedsontwikkelingen (komende 10 jaar) lopen gelijk op met campusontwikkeling in Flevoland (komende 10 jaar). Een win-win op onderwijs- en zorgvoorzieningen, bereikbaarheid en recreatie is hier snel gemaakt.
 - Uitbouwen van innovatiesamenwerkingen: Defensie en Flevoland werken al samen met de gevestigde (nationale) gebiedspartners (NLR, RDW, politie) en regionale kennispartners (Windesheim, Horizon) bij het MITC in Marknesse. Innovatiesamenwerking is hier stabiel en klaar voor de volgende fase.
- Het eind 2025 starten van een gezamenlijke verkenning voor de strategische positionering van Flevoland als hightech innovatiegebied.

Onderdeel van de verkenning betreft:

- Hoe kan de opschaling in samenwerking tussen Flevoland, EZ, Defensie en KGG bijdragen aan het Flevolandse innovatieve profiel en de regionale brede welvaart? Bestaande ecosysteem: o.a. triple helix MITC, waaronder de Rijksdienst van het Wegverkeer (RDW, testen van (inter)nationale wet- en regelgeving), het Koninklijke Nederlandse Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR, incl. Dutch Drone Academy), de Duits-Nederlandse Windtunnel (DNW), Hogeschool Windesheim, ROC Friese Poort, Politieacademie en bestaande (cybersecurity) partners zoals Defensie.
- Bestaande infrastructuur en logistieke en energieknooppunten: o.a. Almere, Lelystad Airport, Flevokusthaven, Maximacentrale
- (Bestaande) bedrijventerreinen en bestemmingsplannen: Hightechcampus Almere, innovatieruimte op bedrijventerreinen (Lelystad Airport Businesspark (550HA) en LAB2 reservering (170HA),
- Nieuwe digitale en energie infrastructuur en knooppunten zoals de locatiekeuze voor een vierde connectiviteitshub.
- Ministerie van EZ, OC&W en VRO ontwikkelen samen met TNO, TU's, de gemeente Almere, de provincie Flevoland en het hightech bedrijfsleven een WO kennis- en onderzoeksinstituut gericht op geavanceerde materialen en metrologie.

Energie

Ruimtelijk Voorstel Flevoland

In aanloop naar het Voorontwerp Nota Ruimte (2024) heeft Flevoland een integraal Ruimtelijk Voorstel (RV, 2023) gedaan. Het brede verhaal op een toekomstbestendige economie van Flevoland betreft:

- Toekomstbestendig energienetwerk (Zie RV "B5")

In de energiezekerheid van Nederland speelt de Maximacentrale (Lelystad) een cruciale rol. De regelbare opwek van energie is van nationaal belang door de flexibilisering van het energiesysteem. Met name in de winter als het windstil is, omdat er dan weinig opwekken van zon- en windenergie is, maar wel veel energievraag.

Flevoland ziet energie infrastructuur als sturend voor ruimtelijke ontwikkeling. Daarbij is het ontwikkelen van de economische corridor Almere – Lelystad - Ens – Marknesse aan de 380 kV tracé essentieel. Regie op de aansturing van netbeheerders en de ontwikkeling van onderstations zijn hierin bepalend om energie op de juiste plek op het juiste moment te krijgen. Voor het gericht bundelen van vraag en aanbod van energie in Flevoland is de binnenlandse aanlanding (diepe aanlanding) van wind op zee (VAWOZ) en de aansluiting van een waterstofbackbone bij de Maximacentrale (leveringszekerheid Nederland energie in de winter) essentieel voor energie intensieve economie (hightech profiel, 4de Hyperconnectiviteitshub Zuidelijk Flevoland). Gezien de flexibilisering van het energiesysteem zijn decentrale energielandschappen (combinatie van duurzame energie, batterij, elektrolyse) essentieel voor alle ontwikkelingen.

Energie heeft een structurerende werking op de brede welvaart van Flevoland. De verdere ontwikkeling als innovatief ecosysteem begint bij een robuust regionaal energiesysteem. Een ontlasting van het energiesysteem (VAWOZ-aanlandingsplekken) en differentiatie naar diepere aanlandingsplekken in het land, zoals bij de Maximacentrale is de basis voor verdere ontwikkeling. Hiermee wordt voortgebouwd op doelstellingen tussen Rijken en Regio in de Strategische Agenda Flevoland en Regio Deal 'Nieuw Land'. Hiermee kan samenhang worden gebracht in de kennisontwikkeling over innovatieve ecosystemen van Tech Campus Almere, het MITC en verdere profiel inkleuring van Flevokusthaven.

Flevoland zet in op

- Erkenning van de Maximacentrale als nutsvoorziening van nationaal belang voor de leveringszekerheid van energie.
- Voorrang in de (regionale) clean industry aanpak voor de Maximacentrale als grote CO₂ uitstoter.
- Erkenning van het belang van de Waterstofbackbone langs de Maximacentrale
- Het van wonen en werken in balans met daarin de keuzes in het nMIEK als structurerende keuzes te zien als onderdeel van de gezamenlijke VISA-strategie voor Flevoland.
- De waterstofroute nMiek als onderdeel van een robuuste regionale energiemix voor de doorontwikkeling van het High Tech ecosysteem van Flevoland.
- Flexibilisering van het energiesysteem met decentrale energielandschappen (combinatie van duurzame energie, batterij, elektrolyse).
- Regie op de elektriciteitshoofdcorridor van “Eemshaven (Groningen) tot NZKG (Amsterdam)”. De ontwikkeling langs deze corridor – onderstations op de juiste plek op het juiste moment (Tennet) – zijn van provinciaal belang om met het Rijk regie op te pakken.
- De ontwikkeling van energielandschappen (combinatie van duurzame energie, batterij en elektrolyse al dan niet off-grid) bij landing van nationale opgaven met een hoge impact op de energievraag. In samenhang met stakeholders als netbeheerders, gemeenten en ontwikkelpartijen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 Ruimtelijk Voorstel (2023): Dit doen we graag samen met het Rijk

1. Robuust Natuurlijk Fundament

Dit doen we graag samen met het Rijk

A1 Gezond Water & Bodemsysteem

- 1 Kennis:** Samen met de sector toewerken naar bovenwettelijke landbouwmaatregelen ten aanzien van waterkwaliteit (FPLG). Proeftuinen Landbouw meerdere smaken en teeltplan van de toekomst.
- 2 Regelgeving:** Om de KRW-doelen voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te bereiken zijn het rijke en/of Europees beleid voor de toelating en toepassing van gewasbescherming en meststoffenwetgeving in belangrijke mate doorslaggevend.

A2 Klimaatadaptatie & Waterbeschikbaarheid

Drinkwatervoorraad beschermen

- 1 Kennis:** Verkenning naar de mogelijkheden om oppervlaktewater te gebruiken voor drinkwater (Testgebied Ketelmeer).
- 2 Regelgeving:** Aanscherpen regelgeving voor het gebruiken van drinkwater als proceswater voor de industrie.
- 3 Kennis/Regelgeving:** Verkennen van de mogelijkheden om bij nieuwbouw naast drinkwater ook een grijswatercircuit aan te leggen voor functies met minder strikte milieueisen.
- 4 Gebruik Oppervlaktewater.**
- 5 Regelgeving/maatwerk:** Blijvend gebruik kunnen maken van oppervlaktewater voor de landbouw vanuit het IJsselmeer, Markermeer en randmeren.
- 6 Kennis:** Verdere uitwerking van een handelingsperspectief voor efficiënter en optimaler gebruik van (grond)water door landbouwbedrijven, inclusief mogelijkheden voor aangepaste landbouwtechnieken dan wel rassen/teelten (FPLG).

Klimaatadaptatie

- 1 Kennis:** Verkenning naar waterbeschikbaarheid en klimaatbestendigheid van de Flevolandse natuur (FPLG).
- 2 Middelen:** Om ook nieuwe woonwijken te kunnen voorzien van een goede basis aan groen/blauwe voorzieningen zijn voorinvesteringsmiddelen nodig voor de aanleg van stedelijk groen.

A3 Versterking Groenblauw raamwerk

- 1 Middelen:** Flevoland zet in op 5% groenblauwe dooradering in 2030 en 10% in 2050. Dit wordt uitgevoerd in het kader van het FPLG. Hiervoor zijn middelen uit het transitiefonds gevraagd.
- 2 Middelen:** De meest prioritaire stuwen vispasseerbaar maken door de aanleg vispassages, dit draagt zowel bij aan de biodiversiteit als aan de KRW-doelen (FPLG).
- 3 Kennis/middelen:** Voortzetting van het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem in het Markermeer-IJmeer in samenhang met de ontwikkelstrategie Amsterdam Bay area.
- 4 Middelen:** De natuurwaarden in het Nationaal Park Nieuwland zijn nauw verbonden met het omliggende gebied. Een zachtere overgang van de natuur naar het omliggende landbouwgebied kan hieraan bijdragen. In het FPLG zijn hiervoor een aantal ideeën opgenomen.

A4 Maatwerk voor aandachtsgebieden

- 1 Maatwerk in regelgeving:** We zien dat landelijk normen voor grondgebruik niet altijd passend zijn voor Flevoland. De context van Flevoland wijkt op meerdere terreinen af van die in andere regio's. Wij blijven graag in gesprek om te komen tot normen die recht doen aan de specifieke eigenschappen van de Flevolandse bodems.
- 2 Kennis:** Onderzoek naar gewassen/teeltmethodes die het goed doen bij hogere waterpeilen en/of gebieden met hogere

Dit vragen we specifiek aan het Rijksvastgoedbedrijf:

- 1 **Middelen/regelgeving:** Rijksvastgoedbedrijf (RVB) de ruimte geven om meer variatie in pacht prijzen te hanteren om ook in aandachtsgebieden duurzame landbouw (financieel) mogelijk te maken. Concreet kan dat bijvoorbeeld vorm krijgen door een afwaardering van de hectareprijs te hanteren vanwege groenblauwe dooradering.

A5 Waterveiligheid

- 1 **Kennis:** Als deelnemer aan de IJsselmeeragenda dragen we bij aan de agenda IJsselmeergebied. Naast de specifieke watervraagstukken willen we ook graag meer duidelijkheid over de mogelijke consequenties en oplossingsrichtingen van verdere peilverhoging, zoals wat dat betekent voor versterking van de dijken op de lange termijn, wat voor aanpassingen nodig zijn aan sluizen en bruggen, eventuele toename aan binnendijkse kwel en wat nodig is voor het vergroten van pompcapaciteit.
- 2 **Kennis:** Gezamenlijk perspectief op de lange termijn ontwikkelingen van het IJsselmeergebied en de daaromheen liggende gebieden. Samen met Fryslân en Noord-Holland stellen we voor om dit uit te werken in een interprovinciaal gebiedsgericht Omgevingsprogramma.
- 3 **Regelgeving:** Heldere afspraken over het niet afwentelen van nationale keuzes voor zoetwatervoorraden van de ene regio naar de andere regio.
- 4 **Regelgeving:** Mogelijkheid behouden voor buitendijkse ontwikkelingen die nodig zijn voor de doorontwikkeling van de steden aan het waterfront, die rekening houdt met de zoetwateropslag in het IJsselmeergebied.
- 5 **Rijk/Prov:** Onderzoek naar consequenties en oplossingsrichtingen bij (geleidelijke) verhoging van het IJsselmeerpeil. Denk aan verschillende varianten voor dijkverhoging en/of vooroeverontwikkeling.
- 6 **Regelgeving:** Een toetsingskader voor wie gebruik mag maken van het IJsselmeerwater

2. Toekomstbestendige Regionale Economie:

Dit doen we graag samen met het Rijk

B1 Sterk, toekomstbestendig profiel

- 1 **Middelen/regelgeving:** Bieden van middelen en experimenteerterruimte voor de opschaling van innovatieve technieken via startups en scale-ups.
- 2 **Middelen:** Afspraken maken over een aanvulling op de regiodeal MRA-Oost / het toewerken naar volgende fase.
- 3 **Regelgeving:** We vragen het rijk om Flevoland te erkennen als economische corridor en ook zo op de kaarten van de NOVI aan te geven.
- 4 **Maatwerk:** we willen graag met het rijk afspraken maken over de keuzes met betrekking tot de ontwikkeling op de Flevolandse bedrijventerreinen, aansluitend op het programma GRIP en ook wat dat betekent voor (inter) nationale acquisitie en afstemming met buurprovincies.
- 5 Onderdeel hiervan zijn ook de afspraken over grootschalige (nationale) opgaven. De keuzes ten aanzien van de Luchthaven Lelystad en ook voor de ontwikkeling van een nieuw defensie terrein zijn door het rijk vooruitgeschoven. Onder de juiste voorwaarden willen we aan deze ontwikkelingen meewerken. Daarbij vragen we wel duidelijkheid over besluitvormingstermijnen en zekerheid over het nakomen van gemaakte afspraken.

B2 Compleet onderwijsaanbod van goede kwaliteit

- 1 **Middelen:** Met Utrecht en Noord-Holland wordt samengewerkt in Techniekpact-verband, met als doel de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt in de technieksector te verbeteren. We zouden graag zien dat het rijk dit ondersteunt.
- 2 **Regelgeving:** Het rijk heeft een rol in de goedkeuring van de vestigingslocatie van het hoger onderwijs. Wij willen graag afspraken maken over het gewenste toekomstbeeld voor Flevoland. (oa. Definitieve vestiging van de Boerderij van de toekomst als dependance van Wageningen Universiteit en vestiging dependance van technische universiteit in Flevoland.

B3 Versnelling transitie landbouw

- 1 **Regelgeving:** Met het teeltplan van de toekomst werken middels langjarige pilot aan het ontwikkelen van een andere systematiek om tot een passend verdienmodel te komen. Hierbij maken we gebruik van de landelijke set Kritische Prestatieindicatoren voor Kringlooplandbouw.
- 2 **Kennis:** De Flevolandse akkerbouw is innovatief en hoogproductief. Met het programma landbouw meerdere smaken is gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen en teelten. Ondersteuning van deze aanpak in de vorm van proeftuinen en kennisnetwerken is nodig om vanuit de experimenteerfase naar rendabele teeltsystemen te komen.
- 3 **Middelen:** Continuering fieldlab Boerderij van de toekomst als inspirerend regionaal fieldlab voor ontwikkeling op het vlak van agro-ecologie, mechanisatie, precisielandbouw, verdienmodellen, korte ketens, kringlopen en energie.

B4 Omschakelen naar een circulaire economie

- 1 **Kennis:** De transitie naar een circulaire economie vraagt om samenwerking tussen overheidslagen en ondernemers. Naast uitwisseling van kennis is ook onderzoek nodig naar nieuwe technieken en werkwijzen, in combinatie met het opleiden in deze richting. Een Leerstoel circulair bouwen in Flevoland zou daar een grote stimulans in kunnen zijn.
- 2 **Regelgeving/middelen:** De transitie naar een circulaire economie kan niet plaatsvinden op basis van vrijwilligheid. Aanpassing van de regelgeving helpt om de transitie af te dwingen en subsidies zijn nodig om de transitie te faciliteren.
- 3 **Maatwerk:** Zeker in de aanvangsfase zullen twee systemen naast elkaar blijven bestaan, dit betekent een extra grote ruimtevrage bij de ontwikkeling van de nieuwe technieken. Dit kunnen tijdelijke ruimtevragen zijn, maar ook meer structurele hubs die aansluiten bij stedelijke gebieden.
- 4 Het rijk kan hulp bieden om deze ruimte-reserving mogelijk te maken, o.a. door daar ook de RVB-gronden voor beschikbaar te stellen.

B5 Toekomstbestendig energienetwerk

- 1 **Regelgeving:** Tracé-keuze voor de opwaardering van de 380 kv-lijnen. De Flevolandse voorkeur gaat uit naar een tracé dat niet dwars door stedelijk gebied loopt.
- 2 **Regelgeving:** Naast de 380 KV zijn ook extra onderstations nodig. Gesprekken met netbeheerders zijn al gestart over geschikte locaties hiervoor. Om tijdig de capaciteit op orde te krijgen moet op korte termijn gestart worden. Daar waar geen discussie is over de locatiekeuze verwachten we van het Rijk soepelheid ten aanzien van de proceduredtijden en belemmerende regelgeving (bv tijdelijke overschrijding stikstofnormen).
- 3 **Maatwerk:** In de nationale programma's voor het toekomstig energiesysteem is ook de mogelijkheid van een aansluiting van Flevoland op de waterstofbackbone opgenomen. Wij willen dit graag verder met het rijk uitwerken en concretiseren.
- 4 **Maatwerk:** De provincie Flevoland heeft zich aangemeld als mogelijke locatie voor binnenlandse aanlanding van duurzame energie afkomstig van wind op zee (VAWOZ). Wij blijven hier graag over in gesprek.

3 Vitale Steden en Dorpen:

Dit doen we graag samen met het Rijk

C1 Toekomstbestendige stedelijke vernieuwing

- 1 **Middelen:** Aangepaste financiering voor groeigemeenten. De huidige financieringssysteem is gebaseerd op het inwonertal van 2 jaar terug (T-2). Dat is altijd al lastig geweest, maar mede door alle bijkomende opgaven (klimaat, waterberging, voorzieningen) is de grondexploitatie niet meer passend te krijgen. In het verleden is voor de VINEX-wijken een aparte financieringssysteem gehanteerd. Een vergelijkbare financieringssysteem is nodig om de Flevolandse gemeenten de financiële ruimte te bieden om voorinvesteringen te doen voor een klimaatbewuste en evenwichtige groei. (T+2)
- 2 **Middelen:** groen in en om de stad ook beschikbaar stellen voor Flevolandse steden. (check bij robuust fundament).
- 3 **Regelgeving:** Mogelijk maken van een integrale aanpak en gebiedsgericht werken door het ontschotten van middelen/subsidies. Voor veel ingrepen zijn er soms sectorale budgetten beschikbaar. Deze zijn niet altijd te koppelen aan een gebiedsproces.
- 4 **Kennis:** Opzetten van een proeftuin houtbouw en biobased bouwen om ervaring op te doen met het opschalen van circulair bouwen van kleine pilots naar reguliere methodieken.

Dit vragen we specifiek aan het Rijksvastgoedbedrijf:

1 **Middelen/kennis:** Actief (en financieel) bijdragen aan onderzoek en ontwikkeling in stedelijk gebied als grondeigenaar en eigenaar gebouwen.

C2 Groeien in balans door samen zorgen voor bovenplanse voorzieningen

- 1 **Kennis:** Reeds nu is er sprake van een tekort aan eerste en tweede lijn zorgaanbieders. Samen met het rijk willen we aan aanvalsplan maken om de zorginfrastructuur passend en toekomstbestendig te maken. Met aandacht voor samenwerking met onderwijsinstellingen, e-Health toepassing en de bereikbaarheid van essentiële zorgvoorzieningen.
- 2 **Middelen:** De groei van Flevoland vraagt om de bouw van nieuwe accommodaties voor maatschappelijke voorzieningen. Tegelijkertijd staat ook het beheer van bestaande voorzieningen onder druk. Dit wordt nog versterkt door krapte op de arbeidsmarkt en een afname van het aantal vrijwilligers door vergrijzing en lange reistijden.

-
- 3 **Middelen:** Waar Flevoland lange tijd een relatief jonge bevolking heeft gehad, neemt de vergrijzing de laatste jaren fors toe. Voorzieningen voor zorg en welzijn zijn hier niet op toegerust. Extra ingrepen binnen de regulieren woningbouw en de zorginfrastructuur zijn nodig om aan de huisvestings- en zorgbehoefte van senioren en/of zorgbehoevende inwoners te kunnen voldoen. Ook willen we inzetten op een extra impuls om het tekort aan huisartsen in Flevoland terug te dringen.
-
- 4 **Middelen:** De huidige praktijk is dat veel jongeren die gaan studeren (HBO of WO) dit elders doen en na hun studie niet terugkeren naar Flevoland. Naast de inzet op versterken van de onderwijsketen (Zie bij economie), willen we ook inzetten op investeringen die de aantrekkelijkheid van de steden en dorpen voor jongeren vergroten.
-

C3 Meerzijdige bereikbaarheid

- 1 **Middelen:** Realisatie van uitbreiding en verbreding van nationale infrastructuur (weg (A6, A27, N50) en spoor (goede dienstregeling op bestaande spoor en aanleg IJmeerverbinding en Lelylijn). In het BO MIRT en in de Noordvleugelbrief/ RRAAM zijn afspraken gemaakt over de diverse infrastructurele verbeteringen voor Flevoland. Veel van deze afspraken hebben een directe relatie met de groei-opgave voor Flevoland. Harde afspraken over de financiering, en de tijdige realisatie van de infrastructuur en temporisering van de bouwopgave zijn nodig om problemen te voorkomen.
-
- 2 **Kennis:** Naast de noodzakelijke uitbreiding van de infrastructuur willen we ook inzetten op slimme oplossingen om de groei van de mobiliteit te verminderen en binnen de kaders van de klimaatopgave te blijven. Wij willen graag met het rijk verkennen welke gezamenlijke inzet we kunnen doen richting meer duurzame en ruimte-efficiënte vervoerswijzen.
-
- 3 **Maatwerk:** Flevoland heeft zelf geen stikstofgevoelige gebieden en kan daardoor zelf slechts zeer beperkte stikstofruimte vrijmaken. Voor rijksprojecten zou ook het rijk hieraan moeten bijdragen.
-

BIJLAGE 2 Afspraken Uitvoeringsagenda Strategische Agenda Flevoland (2022)

#	Afspraak	Trekker(s)	2023	2024	2025	Verder
1 Vitale steden en dorpen						
1.A	Ambitie bij ontwikkelen van de woningen uit de provinciale woningbouwafspraken tot 2030 rekening houden met richtinggevende uitspraken	Allen	✓	✓	✓	✓
1.B	Onderzoek naar het realiseren toekomstbestendige nieuwbouwwoningen na 2030	Provincie	✓			
1.C	15% van de nieuwbouwwoningen tot 2030 worden in houtbouw of biobased materialen uitgevoerd .	Provincie, gemeenten & BZK	✓	✓	✓	✓
1.D	Verkennen opzetten van een project 'Van Land Tot Pand' om biobased materialen te produceren voor de woningbouw	Provincie, BZK, LNV & RVB	✓			
1.E	Onderzoek naar de effecten van de woningbouwambities op het hoofdverkeerssysteem van Flevoland	Provincie	✓			
1.F	Gesprek over methodieken om rijks gelden toe te kennen voor het realiseren van regionale en lokale voorzieningen	Provincie, gemeenten & BZK	✓			
1.G	Onderzoek naar verbeteren van de leefbaarheid van de bestaande gebouwde omgeving in Flevoland	Provincie		✓		
2 Toekomstbestendige regionale economie						
2.A	Ontwikkelen visie en strategie op het economisch profiel van Flevoland	Provincie, gemeenten, EZK	✓			
2.B	Evalueren van de Regio Deal Noordelijk Flevoland	Provincie		✓	✓	✓
2.C	Ruimtelijk inpassen van grootschalige (nationale) voorzieningen met substantiële werkgelegenheid	Allen	✓			
2.D	Verkennen van mogelijkheden om kennisinfrastructuur van de regio te versterken	Provincie, gemeenten, EZK & OCW	✓			
2.E	Aanwijzen experimenteergebied voor duurzame innovaties in het energiesysteem	Provincie, gemeenten, waterschap & EZK		✓		
2.F	Verkennen mogelijkheden kennisontwikkeling en kennisverspreiding in de voedselsector te ondersteunen .	Provincie, LNV & OCW		✓		
2.G	Verkennen van mogelijkheden om fieldlabs duurzame voedselvoorziening in Flevoland te laten plaatsvinden	Provincie, waterschap, gemeenten & LNV	✓			
3 Robuust natuurlijk fundament						
3.A	Ontwikkelen afwegingsmechanismen voor ruimtelijke keuzes op basis van bodem, water en biodiversiteit	Provincie, waterschap, IenW & LNV	✓			
3.B	Maken normenkader met minimale eisen voor realiseren van gebouwen en omgevingen met oog voor het natuurlijk fundament	Provincie, waterschap, IenW, LNV & BZK	✓			
3.C	Verkennen transitiegebieden waar het ruimtegebruik aan gepast moet worden in lijn met water, bodem en biodiversiteit	Provincie, waterschap en gemeenten, LNV & IenW		✓	✓	✓
3.D	Verkennen realisatie van zachte overgangsgebieden en groenblauwe dooradering	Provincie, waterschap & LNV	✓			